

ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ И КУЛТУРУ

ГОДИНА LXXI
1-2, 2024.

НАШЕ СТВАРАЊЕ

НАШЕ СТВАРАЊЕ

ISSN: 0465-9503

ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ И КУЛТУРУ

1-2, 2024.

Стеван Јовићевић

Запис о *Орфејском завештању* Предрага Петровића

Долазећи први пут у Лесковац и размишљајући о ономе што бих поводом књиге *Орфејско завештање* могао да кажем, пала ми је на памет занимљива и, у мом личном случају, драгоцен аналогичја. Као што је то исто већ више пута чинио, Предраг Петровић се и у беседи поводом уручења награде „Николај Тимченко” сетио свог професора Новице Петковића, једног од најзначајнијих проучавалаца српске књижевности у другој половини двадесетог века и првог лауреата ове престижне награде. Неизмерно захвалан на могућности да кажем неколико речи о научном раду Предрага Петровића, мог професора, имам част и задовољство да се овим кратким прилогом макар симболички прикључим једном традицијском низу.

Пре него што дотакнем извесна питања која су, чини ми се, кључна за научну књигу *Орфејско завештање*, истакао бих нешто што ми је као студенту изразито важно. Наиме, постоје професори који остају упамћени као харизматични ретори чија заводљива предавања са уживањем слушамо, а чији нам текстови не значе много. Постоје пак и они професори на чија несистематична и неразговорна усмена излагања заборављамо због важности критичких и теоријских радова који су иза њиховог имена остали. Предраг Петровић један је од ретких професора који и говоре и пишу веома инспиративно и допадљиво. Драгоцено је што у овом исувише убрзаном времену, у којем појединце склоне контемплацији почесто држимо за незанимљиве, постоје истински надарени академски грађани који и вербално и текстуално успевају да једнако учинковито и уверљиво предоче своја знања и истраживачке замисли.

Пријемчиво и ванредно стилизовано писање, над којим као да се, барем за оне који су имали прилику да професора Петровића слушају, увек надноси његова жива реч, свакако краси и књигу *Орфејско завештање*. У њу је уврштено осам претходно објављених есеја, од којих је шест посвећено стваралаштву најистакнутијих српских песника из доба модерне, док у преостала два – уводном и завршном – аутор тумачи поезију Војислава Илића и аналитички разматра „треће доба” у антологији Богдана Поповића. Поред указивања на значај Војислава Илића, зачетника модерног српског песништва, и Поповићеве *Антологије новије српске лирике* (1911), до данас нашег најбољег и најпознатијег остварења те врсте, Петровићев поглед на магистрални ток поезије српске модерне морао је, разуме се, да обухвати, на једној страни, лирику Дучића, Шантића и Ракића, познатог „тројца” којем Богдан Поповић поклања највише пажње, а уз то и песништво Диса, Пандуровића и Бојића, песника који су, како је показала традиција тумачења српске поезије на коју се аутор надовезује, кудикамо били субверзнији, сугестивнији и савременији.

Када је посреди Петровићева херменеутичка пракса, треба напоменути да посебно место заузима његова воља да увек и у свему сагледа целину ствари.

Још у првим двама његовим књигама, у којима се бавио проучавањем краћих српских авангардних романа и потом романа Растка Петровића, била је осетна перманентна тенденција да се захвати тоталитет: тумачећи појединачни текст, никада није губио из вида целину ауторовог дела, као што ни приликом панорамског сагледавања књижевноуметничких квалитета одређеног опуса није пропуштао да тај опус културноисторијски, филозофски и естетички ситуира и укаже на могућне компаративне перспективе. На истом трагу, интерпретативно усредсређивање на конкретне песме српских модерниста, или пак на њихов песнички допринос у целини, пратиће хватање укоштац са питањима каква су следећа: шта је оно што у тако снажној и непредвидивој динамици књижевног живота доприноси томе да неке ауторе афирмишемо, а неке друге отписујемо; шта се све може подвести под изворе песничке инспирације; због чега орфејски тематски комплекс пресудно одређује целокупно модернистичко песништво; у чему се састоје импликације козовског песничког опредељења и сл.

Српска модерна је, како се у књизи више пута и помиње, „мали златни век српске поезије”. У том смислу неко би могао да се запита чему изнова писати о стварима које су довољно познате. Међутим, у сталном трагању за иновативним истраживачким углом и недовољно проученим аспектима дела, Предраг Петровић изнова потврђује да се још увек може и мора писати, не само о српској модерни него чак и о старијим периодима српске књижевности. Тако ће га, рецимо, занимати ресемантизација библијских мотива у поезији трагично страдалог Милутина Бојића и демонске визије у Шантићевој лирици, нешто, дакле, што нам свакако не пада отпрве на памет када размишљамо о овим песницима. С друге стране, Петровићеви културолошки афинитети посебно долазе до изражаја у есеју о Богдану Поповићу, где настоји да преиспита антологичарева строге критеријуме вредновања и његов коначни избор подвргне суду времена. Такође, решен да успостави корелације и синтетизује извесна поетичка стремљења, довешће у дотицај песнике прве и друге половине двадесетого века, Попу и Ракића, Диса и Миљковића. Есеј о Дисовој и Миљковићевој сродности по рефлексивним, интелектуално захтевним песмама у којима се орфејски зазива оно неизговорљиво, с ону страну стварности, позајмљује наслов целој књизи.

Као респектабилан књижевни тумач, теоретичар и изучавалац културе уопште, Предраг Петровић, дакле, увек тежи да расветли контекст унутар којег се извесни феномени испољавају. Иако његове интегралистичке увиде одликује обиље информација, никада нећемо имати утисак да је одређени пасаж сувишан нити да одвећ оптерећује наше читање. Ови вешто написани текстови подједнако ће бити корисни стручној, академској јавности и свим заинтересованим средњошколцима и студентима српске књижевности. Напослетку, али не и најмање важно, надахнута, прикладна и у књигу *Орфејско завештање* са правом уврштена добитничка беседа Предрага Петровића показује колико је наш проучавалац књижевности осетљив за питања традиције, и то не само српске књижевности већ и тумачења српске књижевности. Он уме да ода признање својим великим претходницима, својим критичарским претечама, због чега, поред осталог, несумњиво завређује да се и о његовоме научном делу говори сада и док год за то буде имало потребе и смисла.